

TÜDŐS S. Kinga

SZENTKATOLNAI

POLOS István

végrendelete 1688-ból

(Erdélyi testamentumok 1.)

(Kivonat)

A 16–17. században az írásbeliség elterjedésének hatására az erdélyi magyar végrendeletek száma is ugrásszerűen megnő. Forrásértékük jelentős, ami önmagában is indokolja feltárásukat. A jelen forrásközlés helyi (háromszéki) vonatkozású ízelítő: szentkatolnai POLOS István végakarátát ismertetjük, amely 1688 májusában, Fogaras várában látott napvilágot. Szövegében számos értékes és érdekes vonatkozás (helynevek, családnevek, művelődéstörténeti adalékok) kerül felsorolásra.

*

Az írásbeliség legszemélyesebb műfaja a végrendelet, az emberiség egyik legszebb írott emléke. A földi élet és az elmúlás tényének emberi mércével mért bizonyítéka, amelyben az emberi rigolyától a kor szokásáig minden tükröződik. A végrendelet írójának gyakran egyetlen szellemi hagyatéka, ugyanakkor csalhatatlan háttérrel a korszak mindennapjainak, tanúja a kor közösségi, egyéni mentalitásának.

Az újkor elején az írásbeliség elterjedésének hatására a végrendeletek íróinak száma ugrásszerűen megszorodott. A levéltárakban és magángyűjteményekben őrzött családi vonatkozású irományok között gyakran találunk papok, deákok, helybéli írástudók által vagy a fejedelmi kancellária pecsétjével hitelesített, esetleg bicegő betűkkel rótt, íráshoz-papiroshoz alig szokott kézírásával rögzített testamentumokat.

Végakaratot bárki írhatott, akinek volt amiről hagyatkozni, aki elérte a felnőtt kor határát, s aki „senkitől nem kényszerítve”, „mindazonáltal jó ésszel”, „ép elmével, csendes lelkiismerettel” rendelkezett. A társadalomban elfoglalt pozíció és gazdasági erőnlét vonzataként mindez leginkább a vagyonosabb erdélyiek körében vált divatossá, de nem volt kiváltságos juss. Készíthettek testamentumot Erdély fejedelmeinek rendelkezésére, a főnemesi kastélyok, polgári otthonok lakóinak akaratából, az udvarházakban élő kisenemesek vagy hadviselő székelyek kívánságára. Ezeknek a 16–17. századból származó végrendeleteknek a forrásértéke jelentős. A különböző formájú, gyakran részletes, több oldalra is terjedő irományokban, a számos vérségi vagy más rokonsági kapcsolatra utaló adatok mellett gyakran tisztázódtak vagyon-, így birtokmegosztás részletei, személyek társadalmi pozíciója, kísérő információként pedig rengeteg esemény, intézkedés is bejegyzésre kerültek. Ráadásul egy-egy testamentum valóságos névtani adattár. A családi kapcsolatok pontos felsorolása mellett a falustársak, a jobbágyok, szolgák nevét is feljegyezték, sőt, a vagyon részletezése alkalmával gyakran több falu vagy település határneveinek említésére is sor került.

E történeti forrástípus értéke tehát vitathatatlan, így egybegyűjtésük egyre sürgetőbb feladat elé állította a kutatót. A 16–17. században élt erdélyiek magyar nyelven írott testamentumainak feltárását tűzve ki célul, az első kötetben Erdély főnemesei által írott végrendeletek kerülnek kiadásra. Közöttük szerepel: BÁTHORI Anna (1557), BÉLDI Kelemen (1577), KEMENDY Borbála KENDI Farkasné (1580), BOCSKAI Klára (1586), valamint más kiemelkedő személyiségek végakarata. Külön kötetbe foglaljuk majd az erdélyi kisenemesek, a városi polgárok, hadviselő székelyek, a szellemi foglalkozásúak, s nem utolsósorban Erdély fejedelmeinek végakarátát.

Ízelítőként a gyűjteményből itt egy helyi (háromszéki) vonatkozású, a szentkatolnai POLOS István végakarátát ismertetjük, amely 1688 májusában, Fogaras várában látott napvilágot. A 17. század második felében keletkezett szöveg-

ben számos értékes és érdekes vonatkozások (helynevek, családnevek, művelődéstörténeti adalékok) kerülnek felsorolásra. A végrendelet lelékhelye: Románia Országos Levéltára. Kovászna Megyei Igazgatóság, Sepsiszentgyörgy, Fond 49, KÁLNOKI család levéltára. Az iromány lapszéleinek rossz, rongyolódott állapota miatt nehezen, helyenként egyáltalán nem olvasható szöveg.

*

A POLOS família egyike volt a háromszéki kismeseknek. Az eddigi ismereteink alapján a család első említése egy 1560 októberében kelt végrendeletben található, amelyben POLOS Benedeket mint fogott bírót, azaz hiteles embert kérték fel a részvételre.¹ Az erdélyi fejedelem (BETHLEN Gábor) rendeletére készített, 1614. évi székely katonai összeírásban a POLOS család György fia a szentkatolnai lófők között szerepelt.² Néhány évvel később, 1619-ben, a Maksán tartott hadiszemlén Györgyöt négyökrös lófőként jegyezték be a lajstromba³, PÁLMAY József „Háromszék...” című munkájában e családot POLUS néven említi, híven az 1614. évi katonai összeírás bejegyzéséhez⁴. Szerinte e család utolsó tagja POLUS Lázár (feltehetően Háromszéken). A család szentkatolnai birtoka pedig az ELEKES család tulajdonába került át. Állítását a forrás megjelölésének hiányában nem ellenőriztük. Annyi azonban bizonyos, hogy a család – a POLOS István 1688-ban kelt végrendelete szerint – a Szentkatolna és környékén lévő birtokait a 17. század végén is még magáénak vallja. Igaz, már a vármegyékben (Tordán, valamint Gerendkeresztúron, Magyarigenben) is volt birtoka, sőt Gyulafehérváron a Nagyboldogasszony utcában háza.

POLOS István a szentkatolnai „vén házhoz” és istállóhoz apai örökségként jutott, amelyet, később egészítette ki, „keő háza”, s amelynek értéke ugyan „summás” volt, de két családnak helyet ott lakhatásra nem kínált.

A végrendelet írója anyai ágon is szentkatolnai származású, ugyanis hagyatékában megjelözi, hogy a „KUN uramék eő kegielmek” szom-

szédságában még „vayon” ős fundus anyai jusson, amelybe akkor néhány jobbágyát telepítette be.

Felesége az alsócsernátoni DEÁK Anna, akinek öröksége az alsócsernátoni udvarház és az ahhoz tartozó termőföldek valamint halastó volt. E gazdaságot POLOS Istvánnal kötött házassága idején istállóval, csűrrel, gabonaházzal bővítették tovább.

Fiai, Jancsi, Istók és leányai, akiknek neveit nem említik, apjuktól jókora vagyont örökölték. A több jobbágyos gazdának volt még szántója és kaszálója Martonfalva, Gelence, Hilib, Mátisfalva határában, két kőre forgó malma Szentkatolnán, fűrészmalom az alsócsernátoni határában.

A korabeli végrendeletekben gyakran olvashatunk a hagyatékozók „kegyes cselekedeteiről”, karitatív szándékukról. POLOS István a családi rokonsági kötelekhez tartozó, valamint öt szolgáló népsége mellett zárósortáiban a szegényekre is gondolt. Szándékában bőkezű mecénás, aki Szentkatolnán új templom építését tervezte, de ha időközben elhalálozna, – jegyezi meg – az építésre szánt összeget „összák a Szegényekre”. A már meglévő szentkatolnai templomnak viszont 60 forintot érő harangot öntetett, sőt gondoskodott az alsócsernátoni templom rendbehozataláról is. A kézdivásárhelyi egyháznak pénzt adományozott és egy nevét őrző keresztelő pohárocskát.

Jegyzet

1. Magyar Országos Levéltár Budapest, F. 23, Testamentaria 1 csomag
2. **Székely Oklevéltár**, Új sorozat, IV. kötet. Szerk.: DEMÉNY Lajos, Kolozsvár, 1998, 445.
3. **Uo.**, 662.
4. PÁLMAY József: **Háromszék vármegye nemes családjai**, Sepsiszentgyörgy, 1902.

SENTKATOLNAI POLOS István végrendelete

Kelt: 1688 május 12
Fogaras várában

Én Szent Kattolnai POLOS István, kit az örökké valo [Atya], Fiu, Szent-lélek egy Isten, csudalatosan az maga [...] meretire, minden emberi tani-

tás és tekintet nélkül [juttatott] az emberek itéleti, s magam gondolkodásom felett erdem nélkül, ingyen Kegyelmeiből, minden lelkem üdvösség[ire] valo megh nyugovással, egyedül csak az Ur Jé[zusban] az eő Szent érdemeiben és közben járásából mind gyaloknak, és Szenteknek hozzá járulhatatlan segítsége [és közben] járása nélkül (:mely hitben kívánok ki mulni, és edeseimet s feleségemet mind veghighlem nemzet-ségrül, nemzet[seghre] megh maradni) és földi büség-ghes jokkall, keresményeim mi nagyobb, Istenes feleség-gell, és Szép gyermekeimmel [...]2, és két leányimmal, [fiaimmal] eléghséges képpen megh áldott, kiért egyedül az emlekezetben tött Atyámé, Istenemé az Ur Jesus Christusban legyen minden dücsösség-h örökkön örökké.

Látván penigh én, hogy az én Istenem ez szegény hazára igen megh haragutt az bűnnek el áradásáért, és az népek megh terhetetlen voltaért: Sőt az maga Tiszteletit is láttatik mint ha megh utálta volna az Isten ez hazában, ugy hogy ha Mojses és Illyés könyör-génének is ez népért, eligh Kegyelmezne megh, migh nem által vinné rajtunk az eő haragjának reánk bocsá-tott és szabott veszszejét az mi formán utolsó Spiczre jutott Országunknak minden Szabadság-ha, dolga és állapattya. Mellyre nevez az Istentelenek egy más éle-tének fogyatoit, Jozsághinak kívánói, vereknek Szom-nyuhozoi annáll inkább szaporodván: azért ennyi gonosz között, melyhez hasonló aligh hallatott és hallatik, ne hogy jozsághimott, minden javaimat s eletemet ha az Isten haragjának veszeje sors szerint engemet foghua tanálni edszersmind el veszessem, hanem érjem megh életem elfogyásával, megh irt cselédim közzüll penigh az kit az Jehova el rejt az eő haragja előtt had örül-hessen világi mulandó javaimnak, és Jozsághimnak, Lelkemben azert testemben és elmemben eghségghes lévén, teszkek ilyen Testamentomot, melly rendel így következik:

Elsőbben is az Kezdi Széki Szentkattolnai lako helyem östöll maratt levén Fiu ágat illet. Ezen kívül is vagyon ös fundus CSEH Sigmond Uram mel-lett küllel, külső vicinussa az KUN Ura[mé]k eő kegielmeknek Anyai jussokon. Ez fundusra telepitet-tem Jobbágyokat és epitettem nekiek ugy mint VIRÁGH Petert, SZILÁGYI Istvánt, KOCSIS Istvánt, SIGMOND Pált kik magam acquisitumim, és Felesé-gem Also Csernatonni Jozságabul nehái BAN Jánost, kinek özvegy Feleséghe és arváit vadnak, de az helyében Csernatonban más Jobbágyot Szállitottam magam acquisitumat KOCSIS Janost.

Másik ös fundus is vagyon azon funduson által ellenben az köztök levő Ország uttyán alol va-

gyon, alsó vicinussa acquiralt örökségem jobbágyostul ugymint OLÁH Mihály [re]quirált Jobbágyomat telepitettem, ugymint MIHÁLY Oszkotánt, OLAH Gergelyt és több ott lakokatt. Ezek az östül maratt örökségek requirált Jobbágyim laknak rajta. Az lako örökséghez es szanto földek es szena füvek tarnsump-tumban vadnak, honnét is el [...]3, noha az Jobbágyok-nak igen osztogattam benne más [...]4 Jobbágy-nak örökséget, földet, szena füvet én adtam [...]5 kit magam acquisitumimbul.

Az ös Jozságoz és földek ha nem disponaluan is az fiaimé [...]6 Jussum is ha mi volna benne, nekik hagyom.

Az acquiralt örökségem ugyan Szent Kattol-nán ezek: [...]7 előtt valo nagy kert és azon belöll mind-enütt az mind bé az vizigh, mely között és az lako helyem között bir egy [...]8 örökséget CSEH Balásné Aszszonyom, és az mellett [...]9 [Ba]linth és György atyafias-tul: Item az also szelliben [...]10 a egy dara-bocska rétet bir BALINTH Demeterné és KUN Uram, az többi mind enyim. OLAH Mihalyt örökségetül re-quiraltam az Atyámmal.

Az FERENCZ Mihály kapuja előtt szerzettem egy örökséget, három Jobbágy házat epitettem, örökös jus-sall acquiraltam, rajta magam acquiralt Jobbágyim, ugy-mint LUKÁCS János fiaivall és FARAGO alias LUKACS Mihály három iffiu öcsivell, és Miklos nevü oláh.

Az also kapunál valo örökséget az KUN Urak-tul váltottam, noha ab origine én kerestem, kin egy házat is epitettem, acquiralt Jobbágyom is lakik rajta, ugy-mint GLIGOR.

Az Fel-szeghben kisebb DEMJEN Györgyön fellyül vettem egy örökséget örökösön cum pertinentis, kikrül mind levél vagyon. Az BALINTH Györgyné örökseghinek is felit örökösön cum pertinentiarium medietate én kerestem, házat is epitettem rája, kiben BUKUR nevü Jobbágyom lakik.

Az malom hely örökséget is egész fundussá-vall örökösön én acquiraltam, malmot is epitettem reája. A molnárt TÖRÖK Istvánt is én acquiraltam, Thoder VARGAt, Miklost az ki Beres is volt, az Csernatonni haznál valo Jakabot két fiaivall Istvánnal és Janossal, SZTOJKA Jancsit, THODERT az Bérest két öcsivell, s többenn is az kik az Szent Kattolnai Jozsághban vad-nak, GERGELY Istok s többek is.

Martonffalván SZILÁGYI Andrast öröksegi-vel és ugyan ott egy OLÁH István nevü Jobbágyott.

Orbai Székben Gelenczén az also vigiben acquiraltam egy Fundust MIKOLA Janos, CSOMA Sig-mond Jobbágya szomszédgyában, cum pertinentis, kihez egy szena füvet szerzettem husz szekér szena fü

lészen rajta, hazat is építettem az örökséghe, kiben két Jobbágy lakik; Nedelko és Vaszi az Molnar fia; ezen kívül is vadnak Jobbágyim Gelenczén jövevények, fugitivusok is Gelenczürül, mind Szent Kattolnarul vadnak, vagyon levél rollok.

Az THOLDALAGHI Uram Malmán állol is birok az víz mellett egy kis pusztá örökséget.

Az Gelenczei réten Orbai Székben egy Fűrész birok más társaságall melyben két részem vagyon örökössön, az öreghez való vasak magamnak is megh vadnak, de az réghi vasaibann is reszem vagyon az Fűrész vason kívül.

Hiliben ugyan Orbai Székben vagyon egy örökségem, östül maratt, mellyrül mező kertett nem tartozom tenni, mivel [a] Vicinus az határ követ álnokull az én örökségemben be hozta volt, melyet az Atyám perelvé, két Száz forint vinculumához bekesség szerint valalta magára s maradékira az határ Kertett.

Az Szent Kattolnai házamhoz való acquiralt Szántó és Kaszáló földeket is minden ahoz applicalt pertinetiaval specifikalhatom magam is levél nélkül, level vagyon [...] ¹¹, de ha máról nem volna is levél, valamit birok tudják Jobbágyim, ős Becsülletes emberek, mind örökös jussal [...] ¹² kicsiny lehet zalogos, mindazáltal mivel ős [...] ¹³ vagyok, ki teczik abbull az ős; Azon kívül mind a [...] ¹⁴ acquisitumom.

Hogy azért az Szent Kattolnai földek méghis amplificalnak specificalom ezeket. Az Szent Katolnai ökrös legelő az felső széliben az Kőcsör revinél való helyet az Fekete Úgy vizitüll fogva ki az osdolai [...] ¹⁵ kinek felső szélín Orosz-falu bír egy darab határt, az az Szent Kattolnai Felső mezőhöz acquiraltam Szanto föld, melynek az víz kerületi szerint való belső véghe az árkon belől rétnek marad.

Ugyan ezen darab földnek az Osdolára járó út felől való [...] ¹⁶ az uton az Sárfalvi határnak also szeliben Kun vicinussa, ugyan az Szent Kattolnai ökrös csorda legelő helye, Szegélet nevű hely tudni illik, nyolcz hold füvet mely [...] ¹⁷ fogva az Rákosigh megyen, be örökössön acquiraltam. Az Also Csernatonj határon, also mezőben az Kurta Szerben kívül, mellyeket [a völ] most legh közeleb nehaj JAKAB György, BIRO Jakab Uram birt, lehet huszon negy hold föld [...] ¹⁸ is azon Széll föld mellett Csernaton felől birtam tizen [...] ¹⁹ földet melyhez is az töb megh irt földekkel [...] ²⁰ az JAKAB Deák Attyafiai, de mind megh örökös [...] ²¹ egyebütt is Csernatonokban és határiban levő mind [...] ²² megh örökösitettem, azt is az Szél földet az Szent [...] ²³ számára az középső mezőhöz applicalom. Item azon mezőben és határban

az völgy vizeket [...] ²⁴ örökössön acquiralt darab földemet azon középső mezőhöz applicalom.

Matizfalván birok egy örökséget jure perpetuo, egy kis nyíl füvel, ez is fiamé legyen.

Gerend Kereszturon, Thorda Vármegyében, és Mészkőn Aranyas Székben levő hazaimat én építettem, az Gerend Kereszturi Szöllővel cum universis suis appertinentiis, erdejekkel, mezejekkel, szőlőjekkel az Sinfalvi Aranyas Széki örökséggel és az Sinfalvi malombeli reszell és az Inakfalvi Aranyas Széki örökséggel cum pertinentiis örökössön én requiraltam, kiben Jobbágyok ezek: Mészkőn KOCSIS Janos, SZILÁGYI Peter, MÉSZÁROS Janos és egy jövevény Oláh. Lonán, Thorda varmegyében vagyon VLAD Vaszi ifju legény, Gerend Kereszturon pedig Goia és Ariton nevű Szőlő művesek és SZEKELY Janos, kiis feleségem Fugitivus Jobbágya lévén, én reducaltam, fizettem érte harmincz forintot.

Fejervármegyében Magyar Igenben, GERGELY Janos feleségével hazakat, örökségeket minden pertinetiavall és szőlőivel nekem kötötték, Urunk eö Nagysaga is megh adta.

Fejeravart az Nagy-boldogh Aszszony uczában, az Udvarhely Széki es RADÁK István Uram örökségek között való fundust épületivel, pertinetiavall, és Szőlőivel Urunk eö Nagysaga örökössön nekem adta, Statuioim is vadnak rollok, ezeken kívül is ha mik volnának ollyak mellyekrül emleketet nem teszek.

Azert az acquisitumimot mind hagam az két Fiaimnak örökös jussal, cum universarum pertinentiarum integritatibus, az Feleségem Jobbágyán SZEKELY Janoson kívül. Hagyom penigh illy declaratiovall, hogy az én dispositioim által magok acquisitumának ne tarthassák, és rolla [...] ²⁵ kinek ne disponalhasanak, hanem mint ős Jozsághban az Fiak succedalhasanak: ha penigh az Fiu ágh [kihalna] az leány ág is Succedallyon.

Az Szöllők felől pedig ide aláb Feleségem iránt is [...] ²⁶.

Az Szent Kattolnai ős funduson az keőhazat én építettem noha Summas, de kettőnek kicsiny, azért ha az [...] ²⁷ nem lakhatnak (noha én azon kérem ha lehet [maradgyanak] edgyütt, minden nyomoruságot könnyebben el birnak [...] ²⁸ érkeznek mindenre: de ha edgyütt nem laknak, az legyen az kissebbik fiamé.

Az nagyobb penigh ha az ős funduson akar maradni [...] ²⁹ az also hason felén el tér, minden épületek, az ven haz, Istállók, mind övé legyenek, rakják az vén házat az kire az épületekhez intezven, ha megh mást nem épít, vagy ha penzül ki veszi, es masuvá épít az hová [...] ³⁰ hordgya el az vén házat, az kisseb adgyon flor. százat.

Mivel pedig az édes Feleséggemmel, DEÁK Annával az keő házat es malmott: sőt minden acquiratmit az eő idejében kerestem, nevem viseléséigh a hazba lakhassék, és ha az Fiaimmal megh nem alkhát, az malomnak harmad része övé legyen, ha penigh [...]31 vagy magát becsülletell nem viselné, egeszlen az megh irt jók puré maradgyanak az Fiaimnak [...]32 én penzembül ante omnia hatvan forintot vegyen [...]33 el oszszák s el kölcsék, es az után kenszericsek [...]34. Az boros Jozsághbul pedig életéigh ha oly emberhez megyen kinek bora nem lenne, mivel tudom hogy az Borhoz Szokott, harmad része legyen öve ha mivelletni akarja, es ugyan azon Szőlő művesek mivellyék ha el nem szöknek, csak az fizetes legyen köz, az Fiak visellyenek gondot, és reszit adgyák keziben.

Hogy penigh az edes Feleségemnek panassza és leányimnak ne legyen: Az Also Csernátóni Udvarháznak ős volta Feleségemé, de idegen kezbul én hoztam megh, minden pertinentiavall, melyre reszemrül Száz forintnál többet költöttem, nekem is kötötte volt fáradságomban nyolcz száz forintigh mely fundusra Csüirt, Istállótt, gabonás házat én épitettem.

Az Felső Csernátóni malmot két kőre én épitettem: Az SZELISTER Andrason alól, Also Csernátónban valo kertet, nagyob részit én kerestem: Az BEKE Janos Csüiri megett valo kertnek nagyob reszit én kerestem: Az fenekben egy darab Széna füvet, az kis mezőben Gal patakában levő földel ki váltottam.

Az Pokahalmanál valo Szél földet én váltottam ki Száz negyven forinttal vagy többel, levél vagyon rolla. Az Ikafalvi Jobbágyot VARGHA Jánost, őcsivel, fiaivall én váltottam ki, Száz Imperialis Tallerokon, KOVÁCS Pál fiaivall edgyütt. Az Nábéli szél földet fl. 80 acquiraltam zálogon.

Az Kis mezőben az elő lábón az ős föld mellett nyolcz köből fereje földet. Az Also Székben, hat köből fereje földet. Az Gal patakában az ős föld mellett nyolcz köből ferie földet. A másod lábban két köből ferie földet. Az Felső mezőben harmadlábban az ős föld mellett, tizenkét vagy tizen négy köből fereje földit. Item azon föld mellet [...]35 földle levén másnak felyül azon más ember földle mellett, hat köből fereje földet. Az másod lábban az ős föld mellett 4 köből fereje földet. Az ötöd lábban az ős föld mellett három köből fereje föld. Az elő lábban egy szélben nyolcz köből ferie földet, kinek [...]36 része zalogos.

A Kereszt utyában az ős föld mellett egy földet, zalogh [...]37. Az Felső negyed lábban ős földet váltottam megh edgyet flor [...]38. Az Felső Csernátóni határon BOCSKOR Andrastul az [...]39 egy földet, kit VARGHA Janos bir.

Az Also mezőben az Orosz ut által kelőben két ős föld [...]40 egy köből. Az Horgas Szerben az ős föld melle vettem 16 köből fereje [földet]. Ugyan azon szél földön az Sogor Aszony mellett [...]41 földet. Az BAN Mihály lako örökségit 3 hold földel én váltottam fl. 60 és TOT Marczival, kivel BAN Gergelyt es Imret [cse]reltem, es adtam mellé fl. 60. Az nehai CSEH Mathe örökségit szánto földelivel es per[tinentia]javal] én váltottam megh hetven öreg Tallerokkal. Ezen [...]42 Jozságh hasznábul, hanem tulajdon veritekemmel [...]43 kezembül, örökösön acquiraltam.

Also Csernátónban lako BARTI Mihályt én acquiraltam [...]44 Gergelyt bujdoso Eöcsévell Istokkall, kiket mikor [...]45 feleségem nénytүүл attam fl. 60.

Az JAKAB Deák birta örökséget az Bandi helyen örök [...]46 recquiraltam, ezt is cum univer[sum] appertinentem az Csernátóni [...]47 hagyom azon kívül az kit Szent Kattolnához attam benne. Az keő hidnál valo pusztat is fl.12 vettem PÜNKÖSTINÉ Aszonyomtul.

Mely keresemnyem ha öszve vetik az Feleségem ős Jozságváll, az Jobbagyokon kívül, ugy hiszem nem igen haladgya megh az ős. Az mint azért felyebb is irám, hogy Feleségemnek es leányimnak panaszszok ne legyen és rendkívül ne szakadozzon az Jozságh ki miatt hasznát sem tudnak venni, mind ezeket az megh irt Csernátónhoz valo acquiratmitot hagyom az Feleségemnek életéigh DEÁK Annának: ugymindazáltall, hogy ezekrüll senkinek ne disponalhasson, sem eő sem maradékim, hanem pro aviticis reputaltassék: es ha valami nagy elkerülhetetlen szükséghe nem kenszeriti el se adhassa. Ha penigh el kellene adni zalogon usque ad valorem adhassa. Feleségem holta után penigh fiaim es leányim egyaránt osztozzanak velle.

Hogy penigh az Fiaim az Csernátóni hatartul edes Annyok életében is üressék ne legyenek: Az elő lábón valo földnek belső végit, kinek senior CSEH Istvan vicinussa mind két felől azt fundusnak nekik hagyom: Ismét az FEKETE Istvan háza előtt valo földnek az belső végit. Res mobilissimet pedigh ugmint az mi kevés pénzsem lészen, osszák egy iránt Feleségem, Fiaim es leányim; de az marhák az fiaknak maradgyanak az annyokkall. Feleségem negy Lovat az paripákon kívül vegyen éll, az mellyiket szereti külön szekeres lovak, az szekeret is hámjaivall az melyiket szereti.

Feleségemnek tisztességhes köntösöket csináltattam, az iránt is nem lehet panaszsa.

Egyéb ezüst marháim az mik lesznek, Feleségem és Fiaim között [oszoljék] Mariskáé legyen az meszkőj ezüst eöv, az lancz penigh [...]48. Az mente ARANYOS GOMBjai Jancsié: Az dolmányra vak

aranyos ujjara valovall Istoké. Az jo féle gyöngyöket Feleségem maga és két leányim között egyaránt ossza.

Ezen kívül ha en megh nem ruházhatom az leányimat [illendő ru]házattal, tisztességhe lakadalommal és ki adással [...]49 az Fiaim ki adni.

Szeghinyek számára valo pénzem vagon külön az [...]50 czedulájavall, kibül Templomot akartam e[ptiteni] ha az alatt megh halnék, osszák az Szeghényekre, [...]51 ecclesiakra az kinek illendőnek itilik, más ususra [...]52, hogy büntetést magokra ne vonnyanak.

Az Templom epitesere valo meszet, mely az nagyob [...]53 vagon Szent Kattolnai és Also Csernatonni templom szük[segere] ha vallásunkon valo templomot nem építnek [...]54. Az harangot fl 60 vöttem az Szent Kattolnai templom [reszere] ha vallasunkon valo Templomot nem építhetnek [...]55 alioquin fel tött igyekezetem szerint ahoz maradgyon. Az Kezdi Vásárhelyi Templomhoz ha Isten valami [...]56 az sok háboruságban kevés penzemet veszedelem [...]57, adgyanak tiz öreg tallért, csinaltassanak eö [...]58 egy keresztelő pohárocskát, az nevetem irassák rá.

Annak okáért ha mi villongás esnék Feleségem és Gyermekeim között vagy penigh másoktul lenne háborgattatások [...]59, tutorul Isten után hagyom az én bizodalmas jo Vraimatt Tekintetes nemzetes VARGYASSI DANIEL Mihály Uramatt, BORBEREKI ALVINCZI Peter Uramat, VÁRADI INCZEDI Pál, György és Mihály Uramékatt, PETKI NAGY Pál eöcsém Uramat, ALBISI BARABÁS györgy eöcsém és DÁLNOKI LŐRINCZ Miklos Batyám Uramékot eö kegielmeket, hogy eö kegielmeknek requiraltatván, és Istenhez valo szeretetekül indittatván, ha miben meghtanaltatnak, vagy megh tanáltatáson kivüll is az menynyire hadakozás által veghire mehetnek, és távul lakások miatt rá erkezhetnek, avagy csak az közel lakok által mutassák jo akarattyokat, de kivaltképpen az méltóságok és nagy emberek előtt ha az szükséghe kivánná. Ezenn is kérem eö kegielmeket, hogy az én két Fiaimnak jo és helyes udvarokban valo Ellocaltatásában, és ha erkölcstelensegeket ertenek, abbol valo pramonitioban: Seöt abbul valo megh zábolazásbann is mutassák Istenes jo akarattyokat. Mind ezekre Istenért kérem eö kegielmeket, mivel eö kegielmeknek jo akarattyokban, és lelkek ismeretiben megh nyugottam. Isten legyen megh fizetője az eö kegielmeknek jo akarattyának és az eö kegielmeknek maradekinak is vigyázzon kegyelmesen eö Felséghe.

Megh irt Testamentumot tészem mind éltemben és holtom utánra, hogy eredetit vegye ez Testamentum levélnek napjátul fogva, ugy hogy ezekben levő minden jussomat az datam presentium, Feleségemre,

Fiaimra és leányimra modo praemisso transferalom, hagyom és vallom: Mivel penigh halálomigh nekem is élnem kell, azzal hogy tulajdonságait nekiek kötöm cum universis appertinentiis et bonis, mobilibus usuallásatull el ne rekesztessem, hanem szabadoson elhessek belölle holtomigh. Mellyre segélyen minnyájunkat az Atya, Fiu tellyess Szent háromsághe egy örök Isten Amen.

Jegyzet

1. Kiszedve 2 cm
- 2-3. Kiszedve 3 cm
4. 2 cm
- 5-6. 4 cm
- 7-8. 2 cm
9. 3 cm
- 10-16. 2 cm
17. 3 cm
- 18-19. 2 cm
20. 5 cm
21. 4 cm
22. 3 cm
23. 4 cm
24. 5 cm
25. Elmosódott 2 cm
- 26-27. Kiszakadva 3 cm
- 28-29. 4 cm
- 30-36. 2 cm
37. Elmosódott 2 cm
- 38-40. 2 cm
41. Szétmállva 2 cm
- 42-50. 2 cm a lapszelen elmosódva, szétmállva, olvashatatlan
- 51-59. 3 cm elrongyolódva

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve a közlést, kötetszerkesztési szempontok indokolták. Szerk. megj.)

**Testamentul lui István
SZENTKATOLNAI POLOS
din 1688**

(Testamente transilvănene 1.)
(Rezumat)

La începutul epocii moderne numărul testamentelor crește vertiginos. Valoarea lor de sursă istorică este semnificativă, ceea ce ar justifica și în sine cercetarea lor. În cadrul unui program mai mare, care are scopul de a valorifica științific documente de acest gen, ne-am propus publicarea testamentelor maghiare transilvănene din sec. XVI–XVII. Cu această ocazie publicăm un document legat de istoria regiunii Trei Scaune, este vorba de testamentul lui István POLOS, din mai 1688, făcut în cetatea Făgărașului. Documentul conține numeroase date valoroase, interesante (onomastice, pentru istoria culturii etc.).

Transylvanian Testaments 1.

(Abstract)

At the beginning of the modern age the number of testaments grows significantly. Their value as a historical source is important, and this justifies the research-work on them. Within the framework of a larger program, which aims at using such documents as a historical source, we have thought of publishing the Transylvanian Hungarian testaments of the 16th–17th centuries. On this occasion, we publish a document connected to the history of the region Three Seats. It is István POLOS's will, from the month of May 1688, drawn up in the citadel of Fogaras (Făgăraș). The document contains a number of interesting and valuable data (name days, for the history of culture, a.s.o.).

